

На основу члана 8 став 1 тачка 5 и члана 12 став 5 Закона о радиодифузији Савет Републичке радиодифузне агенције 26. јуна 2007. године донео је

ОПШТЕ ОБАВЕЗУЈУЋЕ УПУТСТВО О ПОНАШАЊУ ЕМИТЕРА (КОДЕКС ПОНАШАЊА ЕМИТЕРА)

I УВОД

1. Правни основ

Правни основ за доношење Кодекса понашања емитера налази се у ставу 5 члана 12 Закона о радиодифузији који гласи:

Агенција доноси опште обавезујуће упутство ради ближег уређивања одређених питања која се односе на садржај програма, независно од постојеће праксе емитера. Опште обавезујуће упутство може да се односи на поједино питање које се тиче садржаја програма, на већи број сродних питања, а може да се односи и на сва питања која се тичу садржаја програма (кодекс понашања емитера).

Осим тога, члан 19 Закона о радиодифузији прописује: „Агенција се стара о заштити малолетника и поштовању достојанства личности у програмима који се приказују посредством радија и телевизије, о чему доноси опште обавезујуће упутство“.

Овим Кодексом, који обухвата и заштиту малолетника и заштиту достојанства личности (заштита приватности и сл.), Агенција реализује своју законску обавезу.

Члан 8 Закона о радиодифузији налаже Агенцији да, између осталог, пропише и програмске услове за производњу и емитовање програма. Овим Кодексом регулисан је и тај скуп питања.

Кодекс понашања емитера представља систем општих обавезујућих упутстава која се односе на сва до сада уочена питања која се тичу садржаја програма.

Непоступање по важећем Кодексу понашања емитера, као општем обавезујућем упутству, је основ за изрицање свих мера које Агенција може предузимати.

2. Циљеви

Доношење Кодекса понашања емитера има за циљ:

- Стварање услова за професионалан рад емитера, како је то и назначено чланом 3 Закона о радиодифузији који прецизира начела регулисања односа у области радиодифузије.
- Јасно и прецизно дефинисање питања која се тичу садржине програма која су предмет надзора Агенције над радом емитера у погледу програмских стандарда утврђених Законом о радиодифузији.
- Ближе прецизирање минималних програмских услова за производњу и емитовање програма како то налаже Закон о радиодифузији.
- Заштиту деце и омладине од потенцијално штетних утицаја садржаја програма радија и телевизије, што је наложено Законом о радиодифузији.
- Заштиту достојанства личности у садржају програма емитера, како и налаже Закон о радиодифузији.
- Заштиту ауторских и сродних права у садржају програма емитера, како то и захтева Закон о радиодифузији.

II ОПШТА ОБАВЕЗУЈУЋА УПУТСТВА (У ДАЉЕМ ТЕКСТУ: УПУТСТВА)

1. Упутство које се односи на опште обавезе емитера

Емитери су дужни да поштују следећа основна начела:

- 1) **Поштовање услова из дозволе.** Емитери су дужни да у свему поштују услове под којима им је дозвола издата, нарочито у погледу општих програмских стандарда прописаних Законом. У погледу програмских обавеза емитер није обавезан да стриктно поштује програмску шему предату на конкурс, али је дужан да оквирно поштује општи програмски концепт из конкурсне документације. Промена профила програма у погледу класификације емитера из члана 45 Закона, дозвољена је само уз изричиту сагласност Агенције. Преставници емитера дужни су да Агенцији омогуће увид у податке и осталу документацију која се односи на предмет надзора. Агенција је у спровођењу надзора дужна да штити пословну тајну емитера.
- 2) **Обавеза идентификације.** Телевизијске станице су дужне да у току трајања програма емитују назив, ознаку или скраћени идентификациони знак емитера, изузев у време трајања рекламних блокова. Радио станице свој назив, ознаку или идентификациони знак морају емитовати најмање на сваких 15 минута емитованог програма. Не смеју се користити нерегистровани или лажни називи или идентификациони знак.
- 3) **Квоте обавезне продукције.** Емитер је обавезан да од укупног годишњег времена емитовања програма, емитује најмање 50% програма произведеног на српском језику, од чега најмање 50% програма сопствене продукције. Емитери који производе и емитују програм намењен националним мањинама обавезни су да од укупног годишњег времена емитовања програма на језику националне мањине, емитују најмање 50% програма сопствене продукције. У укупно годишње време емитованог програма не рачунају се репризе, спортски преноси,

игре, рекламе, тв-куповина, емитовање смс, *e-mail* и сличних порука, комерцијални програми засновани на плаћању телефонских, интернет и сличних телекомуникационих услуга, еротски програми у сопственој продукцији, као ни програм вести, изузев ако се ради о сопственој продукцији вести. Под сопственом продукцијом подразумевају се програми или емисије у којима је изворни аудио или видео материјал и/или ауторски део садржан у емисији или програму већи од 50% у телевизијском, односно 20% у радио програму, односно емисији. За установе јавног радиодифузног сервиса важе квоте прописане чланом 74 Закона о радиодифузији.

- 4) **Забрана партијске припадности.** Емитери не могу својински и програмски припадати политичким партијама, организацијама или коалицијама, као ни правним лицима чији је оснивач политичка партија, организација или коалиција. Забрањено је изразито програмско фаворизовање или изразита дискриминација легалних политичких партија, организација или њихових функционера. Забрањено је политичку пропаганду маскирати било којом врстом програма, нарочито информативног или програма политичких актуелности. Забрана партијске припадности не подразумева забрану аргументоване критике рада политичких партија и организација. Емитери имају начелну обавезу поштовања плурализма политичких мишљења, али и право на независност и самосвојност уређивачке политике и слободну аргументовану вредносну процену.

2. Упутство које се тиче општих програмских стандарда у информативном програму и програму политичких актуелности

Емитери нису дужни да производе информативни програм, али, уколико су ту врсту програма уврстили у свој програмски концепт у елаборату на основу којег им је издата дозвола, дужни су да буду професионални у свом раду, што налаже члан 3 Закона о радиодифузији којим се регулишу општа начела односа у области радиодифузије. Уз то, члан 68 став 1 тачка 2 свим емитерима налаже да „обезбеде слободно, потпуно и благовремено информисање грађана”. Емитери су, стога, дужни да се придржавају следећих упутстава:

- 1) **Поштовање обавеза проистеклих из документације предате на конкурс.** Информативни програм и емисије политичких актуелности смеју да емитују само емитери којима је дозвола за емитовање програма издата на основу документације (програмског елабората) која предвиђа производњу и емитовање ових врста програма. Ови емитери ту врсту програма начелно су дужни да емитују у обиму и на начин описан у програмском елаборату, што не подразумева стриктно поштовање оквирне програмске шеме из елабората, нити забрану слободног уређивања програма. Емитери који су на конкурс добили дозволу на основу програмског елабората политичких актуелности, ове врсте програма могу да престану да емитују само ако затраже и добију изричиту сагласност Агенције. Емитерима који у својој конкурсној документацији нису предвидели емитовање информативног програма и програма политичких актуелности није дозвољено емитовање ових врста програма, осим уз изричиту сагласност Агенције.
- 2) **Објективност.** Емитери су дужни да обезбеде да се свако становиште представи на минимално објективан начин (без малициозних монтажа, уметнутих коментара и сл.). Када између емитера и појединаца и организација о којима

емитер у свом програму говори или их у програму помиње постоји интересна повезаност, онда се та повезаност у програму мора јасно нагласити.

- 3) **Непристрасност.** Емитери имају право на сопствену независну уређивачку политику, уз поштовање минималне непристрасности у извештавању. Под минималном непристрасношћу подразумева се обавеза емитера да чињенично извештавање јасно одвоји од става, мишљења или коментара. Емитер мора да се стара да лично уверење и мишљење уредника и новинара не смеју да дискриминаторно утичу на избор теме и начин њеног представљања. Није дозвољено манипулисање изјавама, саопштењима и сличним садржајима с циљем промене њиховог основног смисла (малициозне монтаже, злонамерно скраћивање или уклањање кључних делова садржаја и сл.). Ово упутство не односи се на класичну монтажу слике и тона већ само на оне манипулације сликом, тоном и садржајом које искривљују основни смисао саопштеног.
- 4) **Благовременост.** Емитер не сме намерно да прикрива информације од јавног интереса, осим у случају информација која је званично класификована као тајна или уколико је реч о заштити безбедности земље.
- 5) **Тачност.** Емитер не сме да емитује вести и извештаје за које зна да су неистинити. Вести и извештаји који се не могу потврдити или чија тачност није поуздано утврђена могу се емитовати само ако се јасно назначи њихова незваничност или непотврђеност. Извештавање емитера мора бити засновано на чињеницама. Емитер је дужан да штити извор, али и да га обелодани када Закон то захтева. Емитер је дужан да архивски материјал јасно означи приликом поновног емитовања. Под архивским материјалом се не подразумевају сви раније снимљени или прикупљени материјали, већ искључиво снимљене целине или они делови снимљених целина који својом обухватношћу носе заокружену информацију о претходној целини. Такве целине не могу механички бити употребљене као прости аудиовизуелни материјал за креирање нових целина; такође, архивским материјалом се не сматрају снимци који се користе за илустрацију програмских материјала у којима се појављују или помињу јавне личности (кратки снимци свакодневних активности, фотографије без посебног контекста, и сл.).
- 6) **Слобода објављивања коментара.** Објективност, непристрасност и тачност у извештавању не подразумевају забрану објављивања коментара појава, догађаја и поступака појединаца. Емитери су слободни да у складу са својом уређивачком политиком коментаришу појаве, догађаје и поступке појединаца, државних органа, политичких партија и других институција. Уколико се емитер одлучи на емитовање коментара дужан је да не користи увредљив тон. Обавеза је емитера да коментаре јасно одвоји од вести и информација који се односе на исту тему.
- 7) **Забрана дискриминације.** Емитери не смеју спроводити дискриминацију појединаца или друштвених група на основу пола, расне, етничке, верске, социјалне или националне припадности.
- 8) **Правило друге стране.** Код извештавања о расправама које укључују сукоб било које врсте, емитер је дужан да свим странама које учествују у расправи пружи могућност да у полемици учествују на начелно равноправан начин. Није дозвољено приказивање једностраних напада на личности, нити вођење дуготрајних или понављаних кампања у вези са појединим личностима, друштвеним групама или институцијама без релевантних нових података који би оправдали продужено или поновљено извештавање о истој појави, догађају, институцији или личности.

- 9) **Обавеза преношења саопштења хитне природе.** Емитери су дужни да без одлагања пренесу сва саопштења која се односе на угроженост људских живота, здравља, безбедности или имовине.
- 10) **Обавеза посебног најављивања програма који садржи сцене насиља и катастрофе.** Сваки садржај који садржи призоре, тонске записе, или директан опис насиља и катастрофе мора се посебно најавити.
- 11) **Обавеза објављивања исправке и одговора (важи за случајеве за које Законом о јавном информисању нису прописани изузеци).** Кршењем овог Кодекса сматраће се и непоступање по праксама, правилима и прописима који важе за адекватно преношење исправке и одговора. Ако је емитована лажна вест, неистинит извештај или неки сличан садржај који не одговара утврђеним чињеницама, емитер је дужан да у што краћем року и у истом или адекватном термину објави исправку, омогући одговор оштећеној страни и упуту извињење појединцу или организацији који су грешком оштећени, при чему трајање одговора не може бити краће од времена утрошеног на напад, осим ако оштећена страна на то пристане. У тексту одговора не може бити уредничких интервенција, а исправка или одговор морају се јасно и без коментара најавити и одјавити. Сопствену реакцију на одговор или исправку емитер не сме да објави истог дана када је објављен одговор или исправка. Оштећена страна има право да лично одговори, уколико то захтева. Због природе електронских медија рок за исправку треба да буде максимално кратак, по правилу 24 сата, осим ако за кашњење не постоји оправдан разлог који отежава или онемогућава емитовање исправке или одговора у том року. Рок се може продужити на захтев оштећене стране.

3. Упутство које се односи на заштиту деце и омладине

Емитери су дужни да предузму све мере предострожности како би заштитили малолетне особе од програмских садржаја који могу да им угрозе интегритет као и њихов здравствени, морални, интелектуални и социјални развој.

- 1) **Обавеза емитовања одређених садржаја само у доба када деца и омладина не би требало да прате програме радија и телевизије.** Емитовање сцена секса, еротике, филмова са изразито бруталним насиљем, приказивање наркоманије и сличних садржаја дозвољено је само у периоду од 24 – 06 часова. Емитовање ових појава као и сцена са вулгарним језиком и изражавањем изричито се забрањује у програмима намењеним деци и омладини, осим уколико није у едукативне сврхе, у врло пажљиво постављеном контексту.
- 2) **Обавеза посебне најаве или означавања програма који могу угрожавати децу и омладину.** Програми који могу угрозити малолетнике или су за њих неприкладни морају бити јасно означени, а старатељи морају бити на њих упозорени. Сваки програм са садржајем неприкладним за лица млађа од 18 година, који се на телевизији емитује пре поноћи, мора бити обележен јасно видљивом бројком која упозорава гледаоце и родитеље на то да садржај који следи није прикладан за сва малолетна лица. Бројка треба да упућује на минимални узраст деце која може да прати програм (нпр: 12, 14, 16, у кругу црвене боје и на видљивом месту). Бројка (упозорење) емитује се пре и на почетку програма и на сваких 15 минута трајања програма у трајању од једног минута. На радију ово упозорење саопштава спикер или водитељ програма.

Емитери су слободни да програме класификују по свом нахођењу, али Агенција има право да упозори или казни емитера који за децу неприкладне садржаје уопште не обележавају, не обележавају на начин прописан овим упутством или систематски погрешно одређују границу узраста за који је неки програм погодан. Емитери имају право да, уколико су у недоумици, од Агенције затраже мишљење о класификацији означавања. Агенција је дужна да у адекватном року емитеру достави своје мишљење. Емитери треба да воде рачуна о уобичајеном распореду активности деце и посебно да избегавају емитовање проблематичног материјала у време када се може очекивати да малолетници гледају или слушају програме радија и телевизије.

- 3) **Обавеза да се деца и омладина приказују уз дозволу родитеља или старатеља.** Малолетно лице може се директно појавити у програму само уз сопствени пристанак и одобрење родитеља или старатеља, па и тада је емитер дужан да посебно води рачуна о заштити достојанства и физичког и менталног здравља особе која је у питању. Емитери су дужни да искажу посебну пажњу када објављују интервјуе, фотографије или снимке малолетника и то могу да учине само уз пристанак и одобрење родитеља или старатеља. Ова обавеза се не односи на снимљене материјале који служе за илустрацију и, при том, не угрожавају достојанство деце и омладине (колективни снимци почетка школске године, снимци дечје игре на јавним површинама, временске прогнозе и сл.)
- 4) **Посебна заштита када је малолетно лице жртва или починилац насиља или другог кривичног дела.** Малолетно лице мора бити заштићено од експлицитног појављивања у јавности било да је жртва или починилац насиља или другог кривичног дела. Емитери су дужни да заштите идентитет малолетника у таквим случајевима.
- 5) **Обавеза синхронизације програма за програме намењене деци предшколског узраста.** Емитери су дужни да стране програме намењене деци предшколског узраста синхронизују на српски језик или језике локалних националних или етничких заједница.

4. Упутство које се односи на приказивање порока, криминала и узнемиравајућих појава

Емитери не смеју емитовати материјале који делују штетно (васпитно, образовно, здравствено или хигијенски) и који подстичу насиље.

- 1) **Програми који могу изазвати насиље.** Не смеју се емитовати материјали који оправдавају или подстичу насиље, опасно или антидруштвено понашање или охрабрују друге да упражњавају таква понашања. Ова обавеза се не односи на уметничке, документарне или игране програме са оваквим садржајима, али они морају бити посебно означени и најављени.
- 2) **Наркоманија, пушење, алкохол, коцка.** Наркоманија, пушење, алкохол и коцкање не смеју се приказивати у позитивном контексту да се не би подстицале. Ова обавеза се не односи на уметничке, документарне, научне, игране и сличне програме са оваквим садржајима, али они морају бити посебно означени и најављени.
- 3) **Регулисање приказивања сцена насиља, убистава, масакра и катастрофа.** Емитери имају обавезу да избегавају приказивање бруталних, насилних и узнемиравајућих сцена уколико то није у јавном интересу, при чему тада

емитовање мора бити јасно образложено. Жртве насиља и катастрофа имају право на посебну заштиту насиљу и катастрофама и приказивање жртава и унесрећених не сме манипулисати људском патњом и учинити да жртве, настрадали и њихове породице поново буду изложени патњи. Ова обавеза се не односи на уметничке, документарне, научне, игране и сличне програме са оваквим садржајима, али они морају бити посебно означени и најављени.

- 4) **Самоубиство.** Забрањено је приказивање самоубиства или других облика самоповређивања. Емитери морају бити веома опрезни у разматрању ових појава и уздржани при помињању личних имена актера и описивању пропратних околности. Ова обавеза се не односи на уметничке, документарне, научне, игране и сличне програме са оваквим садржајима, али они морају бити посебно означени и најављени.

5. Упутство које се односи на праћење истраге, садржај записника издвојених у кривично-судском поступку и заштиту идентитета службених лица која воде истрагу

- 1) **Праћење истраге.** Емитери не смеју ни на који начин ометати истрагу током њеног трајања. Не смеју се интервјуисати починиоци током трајања истраге. Забрањује се емитовање плаћених информација о процесу и о почињеном делу. Током процеса истраге емитер је дужан да поштује начело претпоставке невиности. Није дозвољено приказивати снимке или материјале који су званично означени као тајни, као ни снимке и материјале који су појединци или државни органи прибавили на противзаконит начин.
- 2) **Објављивање садржаја записника издвојених у кривично судском поступку.** Емитери су дужни да у свом раду и обавештавању јавности о кривичним судским поступцима поштују судске одлуке о издвајању записника о исказима окривљених, сведока или вештака, доказа, аудио и визуелних снимака и других материјала када се на њима не може засновати судска одлука.
- 3) **Забрана притиска на суд.** Забрањено је емитовати емисије којима се намерно прејудицира исход судског процеса. Извештавање из суда мора се заснивати на изнесеним чињеницама и сведочењима, а не искључиво на мишљењима и проценама особа које не учествују у судском поступку. Емитери су дужни да јасно наведу статус особе која је на било који начин укључена у истрагу или судски поступак (сведок, осумњичени, оптужени, окривљени и сл.). Емитер не сме у свом програму да третира окривљеног (осумњиченог и оптуженог) као кривично одговорног док се не донесе правоснажна пресуда.
- 4) **Заштита идентитета.** Није дозвољено без изричитог одобрења објављивати идентитет службених и осталих лица која воде истрагу или су са њом повезани, уколико та имена нису већ званично објављена.

6. Упутство које се односи на третман религије и верске програме

Упутства које се односе на религију и верски програм треба да обезбеде Уставом гарантованих поштовање верских слобода.

- 1) **Заштита цркава и верских заједница.** Забрањено је верска схватања и учења признатих цркава и верских заједница третирали дискриминаторски и

увредљиво. Емитери морају поштовати Уставом загарантовану слободу вероисповести и спречавати омаловажавање, вређање и исмејавање симбола и учења традиционалних цркава и верских заједница у свом програму. Установе јавног радиодифузног сервиса обавезне су да утврде квоте верског садржаја за традиционалне и признате црквене и верске заједнице; трајање ове врсте програма начелно треба да се поклапа са процентом заступљености припадника одређене цркве или верске заједнице у укупном становништву на територији на којој се програм неког од јавних сервиса емитује, уз поштовање принципа позитивне дискриминације.

- 2) **Забрана прозелитизма.** Емитерима се забрањује да се у верским програмима баве прозелитизмом, односно настојањем да се директно придобијају и позивају гледаоци да приступе некој цркви или верској заједници. Емитер је дужан да религиозне програме јасно најави и назначи о којој је цркви или верској заједници реч. Ако је реч о емитеру специјализованог програма који емитује искључиво програм верског садржаја он је дужан да то учини приликом сваке идентификације или најаве програма.
- 3) **Забрана маскирања политичких садржаја формом верског програма.** Верски програми морају се искључиво бавити верским садржајима. Бављење политичким темама у програмима који се дефинишу као верски је забрањено.
- 4) **Секте, фундаментализам, тероризам.** Емитери морају да праве јасну разлику између признатих цркава и верских заједница, с једне, и секти, с друге стране. Своје програме, у оквиру установа јавних радиодифузних сервиса и мимо њих, могу имати само цркве и верске заједнице регистроване код Министарства вера. О сектама се може говорити само у контексту анализе друштвених процеса. Забрањено је емитовање верских програма којим се позива на угрожавање припадника других религија и Уставом признатих слобода (забрана верског фундаментализма). Забрањено је путем верских програма подстицати насиље или промовисати тероризам.

7. Упутство које се односи на приказивање програма који се односе на окултизам, паранормалне појаве и магију

Ова упутства треба да обезбеде поштовање програмске обавезе емитера да се не емитују садржаји којима се злоупотребљава лаковерност гледалаца или слушалаца.

- 1) **Окултизам.** Забрањује се емитерима да емитују програме који су засновани на окултизму, паранормалним појавама и магији, у којима се манипулише људским слабостима, лаковерношћу, необавештеношћу и незнањем. Забрањује се емитовање програма у којима се овакве појаве користе за манипулисање гледаоцима или за зараду.
- 2) **Прорицање судбине, тумачење хороскопа и слични садржаји.** Забрањено је емитовање програма заснованих на прорицању судбине, тумачењу хороскопа и сличним садржајима који се не могу категорисати у предвиђену и законом нормирану делатност. Будући да постоје основане индиције да се ова врста програма заснива на злоупотреби лаковерности гледалаца и на одређеној врсти финансијске злоупотребе настале због необавештености гледалаца емитовање ове врсте програма није дозвољено.
- 3) **Хороскопи и слични забавни садржаји.** Забавни програми у којима се као тема појављује прорицање судбине, тумачење хороскопа и слични садржаји могу се

емитовати под условом да то није једини садржај емисије, и без додатног наплаћивања телефонских позива, СМС порука и других видова комерцијализације ових садржаја.

8. Упутство које се односи на приказивање порнографије, секса и голотиње

Упутства која следе за циљ имају смањење неконтролисаног присуства сцена секса и голотиње у програмима емитера, као и њихово јасно усмеравање ка програмима и терминима који су за то прикладни.

- 1) Приказивање и описивање сцена секса, еротике и порнографије.** Сцене секса могу се приказивати само од 24 до 06 часова. Експлицитни разговори о сексу на радио станицама, такође, дозвољени су само у овом термину. Ван овог периода секс се може приказивати и описивати само у контексту едукативних потреба или уметности (филмови и играни програми, радио драме), али и тада се препоручује опрезност.

Емитовање порнографије се регулише на следећи начин:

а) порнографија, која се дефинише као експлицитно приказивање полног чина без икаквих уметничких или научних претензија представља легалну комерцијалну делатност. Емитовање ових садржаја забрањено је у некодираној („отвореној“) радиодифузији у свим терминима. Емитовање ових садржаја дозвољено је искључиво као посебан кодирани сервис кабловских, сателитских и сличних оператора (тзв. *pay TV*).

б) еротски програм је приказивање нагих људских тела у полном чину или самих нагих тела, без експлицитних сцена самог сексуалног акта (пенетрације, оралног секса, мастурбације и сл.), али у контексту реализације сексуалне активности (додир, пољубац, стриптиз и сл.). Ову врсту програма изузетно је, уз експлицитну одговорност уредништва телевизије, дозвољено емитовати од 24 до 06 часова. Установе јавног радиодифузног сервиса не смеју да емитују ову врсту програма.

- 2) Приказивање нагих особа.** Наге особе се не смеју приказивати пре 21 час, осим уколико су у питању едукативне потребе или постоји јако уредничко или уметничко оправдање. Овакви садржаји морају бити обавезно означени одговарајућом ознаком.

9. Упутство које се односи на заштиту приватности

Емитери су дужни да се воде принципом заштите основног људског достојанства у свим програмима. Приватност појединаца о којима се извештава и који су предмет приказивања мора бити заштићена у највећој могућој мери - како приликом емитовања, тако и приликом прикупљања материјала.

- 1) Забрана приказивања појединаца без њихове дозволе или законског или програмског оправдања.** Забрањена је свака повреда приватности, односно приказивања појединаца без њихове дозволе, у шта не спада интерес публике за детаље приватног живота јавних личности. Ово правило се може нарушити

само када је у питању јасно демонстриран јавни интерес. Ова забрана не односи се на илустративне снимке (случајни шетачи, возачи у саобраћајној гужви, путници на аеродромима или железничким станицама и сл.)

- 2) **Заштита идентитета особа.** Емитери су дужни да заштите идентитет жртава катастрофа, насиља, учесника у саобраћајним и другим несрећама и жртава и починилаца кривичних дела. Током катастрофа, и када се приказују жртве насиља, несреће и сл., емитер има посебну обавезу да води рачуна о томе да ли су породице жртава обавештене пре него што се снимак или информација емитује. Изузетак од обавеза наведених у овој тачки су случајеви у којима надлежни органи захтевају другачије поступање (ради идентификације жртава, идентификације починиоца кривичног дела и сл.).
- 3) **Заштита места боравка.** Емитери су дужни да штите место боравка појединца и његове породице и не смеју их откривати без нарочитог, оправданог разлога или без пристанка особа које су у питању.
- 4) **Заштита особа са посебним потребама.** Емитери су дужни да нарочито воде рачуна о особама са посебним потребама и да пажљиво контролишу њихово приказивање у својим програмима. Забрањено је изругивање овим особама. Уколико је реч о особама неспособним за самостално старање о себи, забрањено је емитовање информација прибављених од њих без одобрења законског старатеља или лица које је легално овлашћено да води бригу о њима.
- 5) **Забрана емитовања материјала прибављених незаконитим средствима.** Емитер не сме да емитује садржаје који су прибављени противзаконитим путем или да емитује аудио или визуелне снимке без пристанка појединца који је предмет прилога или емисије. Одступања од овог правила дозвољена су само када је у питању јавни интерес и када се касније могу добити и друге врсте потврда добијене информације. Раније снимљени материјал не сме се користити у манипулативне сврхе, у контексту којим се мења смисао раније изјаве.

10. Упутство које се односи на употребу језика у програмима радија и телевизије

Емитери морају да воде рачуна о језику који се користи у јавној сфери, о његовој етичкој и политичкој коректности, али и о граматичкој исправности и чистоти.

- 1) **Заштита српског језика.** Емитер је обавезан да производи и емитује програм на стандардном књижевном српском језику. Програме који су произведени на страним језицима емитер је дужан да преведе на српски језик. Установе јавног радиодифузног сервиса имају обавезу да сав сопствени писани садржај (укључујући и телетекст) емитују на ћириличном писму, осим ако је оригинални документ на латиници или неком другом писму. Купљени страни или играни програми морају да се титлују ћирилицом или синхронизују на српски језик. Ове обавезе не односе се на емитере који производе и емитују програм намењен националним мањинама и програме установа јавног радиодифузног сервиса на језицима мањина.
- 2) **Екстремизам и увредљив говор.** Емитери су дужни да сузбијају екстремизам и увреде у својим програмима, како у понашању водитеља програма, тако и у изражавању гостију.

- 3) **Правило о начину изражавања.** Емитер је обавезан да се стара о граматичкој исправности и чистоти језика у емитованим програмима, изузев ако је реч о играном програму у којем такво изражавање има драматуршко оправдање. Псовке, погрдни изрази и друге врсте вулгарности и жаргонски говор у информативном, образовном и сличним програмима су забрањени и могу се користити само у одговарајућем едукативном или уметничком контексту.
- 4) **Лектори.** Јавни сервиси су дужни да обезбеде да садржаји намењени емитовању прођу кроз контролу професионалног лектора и службу која води рачуна о наглашавању речи и општем квалитету изражавања спикера и новинара.

11. Упутство које се односи на аудио и визуелни аспект садржаја програма

Све радио и телевизијске станице, а нарочито јавни сервиси, дужни су да воде рачуна о томе да аудио и визуелни аспекти садржаја програма (тон, слика) не буду иритирајући и да воде рачуна о пристојном изгледу и облачењу лица која се појављују у програмима.

- 1) **Аудио и визуелни садржај програма.** Емитери су дужни да воде рачуна о томе да емитовани визуелни и аудио садржаји не изазивају директно (без одговарајућег општег уметничког или другог контекста) гађење, одвратност и сличне екстремно негативне емоције код гледалаца.
- 2) **Правила облачења.** Телевизијске станице дужне су да воде рачуна о избегавању непристојног облачења. Под непристојним облачењем се подразумева појављивање водитеља и других учесника у програму у одећи или обући са претежно обнаженим деловима тела или еротском конотацијом. Облачење у емисијама забавног програма може бити мање формално, али и тада треба водити рачуна о границама пристојности.
- 3) **Примереност одеће врсти програма.** Телевизијске станице имају обавезу да се страју да водитељке и водитељи, спикери и новинари буду обучени у складу са захтевима програма у којима се појављују. Нарочито информативне, дечје, образовне и научне емисије захтевају поштовање класичних правила облачења.

12. Упутство које се односи на праћење избора и референдума

Циљ ових упутстава јесте обезбеђивање равноправног и непристрасног тока изборног и референдумског процеса.

- 1) **Специјализовани програми.** Емитери специјализованих програма који у свом програмском елаборату предатом на јавном конкурс у нису предвидели емитовање информативног програма и програма политичких актуелности не смеју се ни директно ни индиректно бавити изборима, кандидатима на изборима и референдумима. Ова забрана, осим у дечијим специјализованим програмима, не односи се на огласни део програма и емитовање плаћених спотова политичких партија. У специјализованим дечијим програмима забрањен је сваки вид политичке пропаганде и оглашавања.
- 2) **Објективно и непристрасно приказивање ставова свих страна.** Емитери су дужни да обезбеде начелну равноправност у обавештавању о свим

подносиоцима изборних листа и кандидатима са тих листа. Под начелном равноправношћу се подразумева могућност приступа програму свих учесника избора, уз начелну слободу уредништва емитера да кандидатима и партијама које се на основу објективне процене перципирају као они који имају веће шансе за успех посвети више времена, али без изразите дискриминације било које партије или кандидата у информативним програмима и програмима политичких актуелности. Забрањено је под формом информативног и било ког другог програма водити предизборну кампању у било чију корист или дискриминисати партије или кандидате. Приликом преферендумског периода мора се обезбедити простор за непристрасно приказивање ставова супротстављених страна.

- 3) **Забрана дискриминације учесника предизборне кампање.** Све радио и телевизијске станице могу објављивати предизборне спотове под једнаким комерцијалним и техничким условима и без дискриминације. Емитер може да одбије да емитује рекламне поруке или емисије ако оцени да оне подстичу дискриминацију, мржњу, насиље или вређају част, углед и приватност грађана или других учесника у кампањи.
- 4) **Забрана прикривене пропаганде.** У току предизборне кампање емитери имају обавезу да из свог програма искључе документарне, играле и сличне емисије и филмове у којима се појављују кандидати са изборних листа и да избегавају друге облике индиректне политичке пропаганде у редовним емисијама. Забрањено је емитовати програме у којима функционери своје државне функције користе за партијску или предизборну промоцију.
- 5) **Обавеза прецизног објављивања истраживања јавног мњења.** Извештаји агенција које испитују јавно мњење могу се објављивати само уз услов да се именује наручилац анкете, узорак на коме је објављено испитивање, начин и време трајања истраживања. Наведени извештаји агенција за испитивање јавног мњења не могу се објављивати у ударним терминима информативних емисија („хедови“, наслови, вести дана, као прва или најважнија вест и сл.).
- 6) **Обавеза поштовања изборне тишине.** Изборна пропаганда преко радио и ТВ станица забрањена је 48 часова пре дана одржавања избора и на дан одржавања избора до затварања бирачких места.
- 7) **Обавезно означавање плаћених термина.** Све предизборне емисије, извештаји, рекламни блокови, анкете и слично, морају бити посебно обележени јасном ознаком „предизборни програм“. Плаћени термини морају бити обележени у ТВ програму непрекидно ознаком „плаћени термин“, а у радио програму јасно назначени на почетку и крају емисије, као и на сваких 5 минута трајања емисије.

13. Упутство које се односи на ауторска и сродна права, рекламе, спонзорства и плаћене термине

Обавезе емитера у овом одељку имају за циљ обезбеђивање транспарентности, очување уредничке независности и уређивачке контроле над спонзорисаним програмима, као и јасно раздвајање ове врсте емисија од редовног програма.

- 1) **Ауторска и сродна права.** Емитери су дужни да поштују све прописе који се односе на ауторска и сродна права и заштиту интелектуалне својине.
- 2) **Означавање спонзорисаних емисија.** Емисија која је у целини или делимично спонзорисана мора да садржи обавештење о спонзору на почетку и на крају

емисије. Ако емисија траје дуже од 45 минута, ово обавештење се емитује на сваких 15 минута емитованог програма.

- 3) **Забрана директног подстицања продаје у спонзорисаним емисијама.** Спонзорисани ТВ програми не могу непосредно да оглашавају продају, куповину или изнајмљивање производа и услуга спонзора или трећег лица, нарочито посебним упућивањем на те производе и услуге у тим програмима.
- 4) **Забрана утицаја спонзора на уређивачку политику.** Спонзор не сме да утиче на садржај и време емитовања програма који је спонзорисао, као и на питања уређивачке концепције емитера.
- 5) **Спонзорисање информативних емисија.** Забрањено је спонзорисање информативних емисија, осим спортских вести, тачног времена и временске прогнозе.
- 6) **Забрана политичке пропаганде ван предизборне кампање.** Ван трајања предизборне кампање забрањено је директно или индиректно рекламирати политичке организације и оглашавати њихове скупове, акције или манифестације било које врсте у којима се појављује њихово пуно или скраћено име.
- 7) **Забрана спонзорисања за одређене категорије понуђача.** Спонзори не могу бити физичка и правна лица која се баве играма на срећу, кладионице и произвођачи робе чије је оглашавање Законом забрањено на радију и телевизији (произвођачи дувана, жестоких алкохолних пића, оружја итд.).
- 8) **Обавеза означавање огласних порука.** Рекламе морају бити јасно означене и одвојене од остатка емитованог програма. Током емитовања огласног блока не емитује се идентификациона ознака радија односно телевизије.
- 9) **Забрана прикривеног и посредног оглашавања производа.** Забрањено је кроз информативне, образовне и остале програме који нису јасно означени као економска пропаганда прикривено или посредно оглашавати производе и услуге.
- 10) **Регулисање телефонских укључења и ограничење емитовања СМС и сличних порука.** У емисијама са директним телефонским укључивањем у програм емитери су обавезни да тачно назначе цену и укупан реални трошак позива. Није дозвољено емитовање програма који се искључиво или доминантно састоји од телефонског гласања, СМС, *e-mail* и сличних порука (*TV chat* и слични садржаји) ван термина од 01 до 05 часова. Установе јавног радиодифузног сервиса не смеју да емитују програм који је искључиво или доминантно заснован на телефонском гласању, СМС, *e-mail* и сличним порукама. Емитовање СМС, *e-mail* и сличних порука са садржајима који не крше законске и етичке норме понашања у јавном простору, дозвољено је уколико се поруке емитују путем трчећих слова (кајроном) као додатни садржај програма, односно као реакција гледалаца на емитовани садржај. Програми који се искључиво или доминантно састоје од таквих порука (период од 01 до 05 часова) не спадају у делатност јасно категорисану Законом о радиодифузији. Овакви комерцијални програмски садржаји се стога не рачунају у Законом прописану обавезну квоту сопствене продукције програма. Ако се телефонско гласање или укључење, СМС, *e-mail* или слична порука посебно наплаћује, мора се јасно назначити укупан реалан трошак укључења, гласања или поруке. Емитери одговарају за садржину свих емитованих, СМС, *e-mail* или сличних порука, ма о којој врсти програма да је реч.

14. Спровођење Упутства (Кодекса)

Опште обавезујуће упутство о понашању емитера (Кодекс понашања емитера) је подзаконски акт који се доноси ради прецизирања, разраде и спровођења Закона о радиодифузији. Оно важи за све радио и ТВ станице у надлежности Републичке радиодифузне агенције. Избегавање обавеза које произилазе из овог Упутства (Кодекса) за собом повлачи изрицање Законом прописаних мера, што је регулисао ставом 6 члана 12 Закона о радиодифузији:

Непоступање по обавезујућем упутству је основ за изрицање мера опомене и упозорења емитеру, а непоступање по општем обавезујућем упутству је основ за изрицање свих врста мера које Агенција може предузимати.

Под „свим врстама мера“ Закон подразумева, уз изрицање мере опомене или јавног упозорења, и мере привременог или трајног одузимања дозволе за емитовање програма, што је регулисано члановима 18 и 63 Закона о радиодифузији.

На ово Упутство (Кодекс) примењују се сви чланови Закона о радиодифузији који се односе на прописе и мере које по Закону доноси Агенција. То су, пре свега, чланови: 12, 17, 18, 19, 20, 21, 61 и 63. Кодекс се спроводи на основу овлашћења садржаних у Закону о радиодифузији.

Ово упутство ступа на снагу осмог дана од дана објављивања у „Службеном гласнику“ Републике Србије.

ОБРАЗЛОЖЕЊЕ *Разлози за доношење Кодекса*

Кодекс представља *систем општих обавезујућих упутстава* којима се регулише понашање *емитера*; он није професионални етички кодекс понашања новинара, уредника и њихових асоцијација, није кодекс професије и примењује се директно само на понашање емитера, и све мере које Агенција може предузимати односе се искључиво на емитере. Након што се приведе крају процес издавања дозвола за емитовање, уређивање јавно радиодифузног простора постаје трајни задатак Агенције. Овај задатак је посебно ургентан у првом периоду регулације, поготово с обзиром на неуједначеност праксе са којом се у том простору срећемо и на чињеницу да су законске норме сувише опште и неодређене, а понекад и нејасне. Многа питања која Агенција уређује само су начелно дефинисана Законом о радиодифузији, као што су заштита малолетника, заштита права мањина или заштита ауторских и сродних права. Закон не може да предвиди све могуће ситуације с којима ће се емитери и Агенција сresti. Исувише круто прописивање дозвољених пракси могло би одвести у цензуру, док је измена Закона сваки пут када се појави нека нова појава и пракса, по дефиницији трома, закаснела и неефикасна. Обавезујућа упутства и Кодекс понашања емитера, стога, су једини начин да се одржи прихватљив ниво регулације који не сме да пређе у цензуру, а да се истовремено одржи корак и са брзим развојем електронских медија који никаква унапред задата легислатива не може да предвиди.

Општа обавеза емитера је да свој програм реализују у складу са принципима изложеним у овом Кодексу. Савет РРА је свестан да је у питању тематика која је сложена, разуђена, која се развија и која је стога подложна сталним променама. Кодекс треба да понуди низ чврстих и јасних принципа, али ће њихова примена у многоне бити подложна контексту и одговарајућим прилагођавањима. После анализе искуства примене Кодекса у текућој пракси могућа је његова измена и допуна питањима која нису покривена Кодексом, као и издавање општих и обавезујућих упутстава која се односе на поједине специфичне области која важећим Кодексом нису обухваћена. Евентуална измена и прилагођавања Кодекса и емитерима и Агенцији треба да олакшају регулисање понашања у етру у ситуацијама када су законска решења сувише општа, непрецизна или статична. Савет РРА сматра да је обавеза емитера, контролних тела, институција цивилног друштва и свих грађана да у доброј вери раде на усавршавању, поштовању и примени Кодекса.

Савет РРА по Закону нема ни право ни обавезу да се стара о максималном квалитету емитованог програма, нити о гледаности и слушаности радио и ТВ програма емитера којима је издао дозволу. Те послове обављају уредништво и новинари одговарајуће радио или ТВ станице. Савет РРА има обавезу да спроведе Закон о радиодифузији и спречи његово кршење. У ове обавезе спада и обавеза надзора над радом емитера у смислу надзора над поштовањем минималних програмских стандарда прописаних Законом.

Постојање упустава којима се регулише понашање електронских медија уобичајена је пракса у европским земаљама у којима је надзор над радиодифузијом поверен независним регулаторним телима (нпр. у Британији *Ofcom Broadcasting Code*, у Француској *Recommandation aux éditeurs de services de télévision concernant la signalétique jeunesse et la classification des programmes* и слични документи у већини европских земаља и земаља у окружењу).